

Filip Biały
Koncepcje demokracji agonistycznej

Przedmiotem pracy doktorskiej są pojawiające się od początku lat 90. XX w. propozycje z zakresu normatywnej teorii politycznej, które określane są wspólnym mianem demokracji agonistycznej. Autorzy tacy jak Chantal Mouffe, William E. Connolly oraz Bonnie Honig, mimo odwoływania się do odmiennych tradycji intelektualnych, niemal jednocześnie wystąpili z propozycjami teoretyczno-politycznymi, opierającymi się na tej samej kategorii agonizmu.

W najbardziej ogólnym brzmieniu, podstawowe dla tej pracy pytanie badawcze sformułować można w związku z powyższym następująco: jakie konteksty intelektualne towarzyszyły pojawieniu się koncepcji agonistycznych w anglosaskiej teorii politycznej u progu ostatniej dekady XX w.? Główną tezę niniejszej pracy stanowi uznanie, że koncepcje demokracji te, choć wyrastające z różnych źródeł intelektualnych i ideowych, zawdzięczają swoje zaistnienie złożeniu przynajmniej trzech czynników. Po pierwsze, było to przeniesienie, w latach 80., uwagi filozofii poststrukturalistycznej z badań literaturoznawczych i kulturoznawczych ku refleksji politycznej. Po drugie, pojawienie się agonistycznej alternatywy teoretycznej zbiegło się z wyczerpaniem debaty pomiędzy liberałami a komunitarystami i uznaniem obu tych opcji za niewystarczające. Po trzecie, owej alternatywy wymagała nowa sytuacja geopolityczna, którą był rozpad dwublokowego porządku światowego.

Badania nad genezą i rozwojem koncepcji agonistycznych pozostają rozproszone, a próby syntezy dotychczasowego dorobku teoretyków tego nurtu uznać należy za niezadowolające, głównie ze względu na zamazanie w nich granicy pomiędzy rekonstrukcją a reinterpretacją istniejących teorii agonistycznych. Rozprawa *Koncepcje demokracji agonistycznej* stara się zapłacić tę lukę, rysując, z jednej strony, historyczne inspiracje teorii agonistycznych oraz, z drugiej strony, ich współczesną recepcję, a także perspektywy dalszego rozwoju.

Rozprawa składa się z pięciu rozdziałów. W rozdziale I zarysowana zostaje geneza współczesnego pojmowania kluczowych pojęć agonu i agonizmu. Punktem wyjścia jest analiza etymologiczna i filologiczna greckiego słowa *agon*, które w starożytnej Grecji stosowane było początkowo w odniesieniu do zgromadzenia ludzi uczestniczących w igrzyskach, następnie zaś oznaczało wszelki rodzaj aktywności polegającej na współzawodnictwie bądź zmaganiu się dwóch stron. W nowożytnej literaturze, począwszy od Jacoba Burkhardta, pojęcie agonu używane było do opisu całokształtu kultury greckiej i właściwego jej ducha. Odwołując się do

pism Fryderyka Nietzschego oraz Hannah Arendt, wskazane zostają najbardziej wpływowe – w kontekście współczesnych teorii agonistycznych – interpretacje życia politycznego starożytnej Grecji. W tym samym rozdziale zrekonstruowany zostaje także odmienny nurt refleksji nad agonizmem – kulturoznawcze studia nad grą i zabawą, zapoczątkowane przez Johana Huizingę i rozwinięte przez Rogera Cailloisa. Trzeci wątek genealogii agonizmu stanowi myśl filozofów poststrukturalistycznych – Michela Foucaulta oraz Jean-François Lyotarda. Kolejne trzy rozdziały rekonstruują propozycje trojga najistotniejszych, współczesnych teoretyków agonistycznych. Rozdział II prezentuje koncepcje teoretyczno-polityczne Chantal Mouffe, sformułowane początkowo na gruncie postmarksizmu, następnie zaś przeciwstawione konsensualnej, liberalnej teorii politycznej. W rozdziale tym podjęto próbę ukazania rozmaitych kontekstów, które doprowadziły do przedstawienia przez Ch. Mouffe agonistycznego modelu demokracji. Rozdział III rekonstruuje najistotniejsze wątki teorii politycznej Williama E. Connolly'ego. Teoretyk ten, wychodząc od krytyki tradycyjnych koncepcji pluralistycznych, zaproponował na początku lat 90. własną koncepcję agonizmu, w kolejnych pracach rozwijając nowe ujęcie problematyki pluralizmu politycznego. Rozdział IV prezentuje agonistyczną krytykę teorii politycznej autorstwa Bonnie Honig. Autorka ta, odwołując się m.in. do myśli politycznej Hannah Arendt, dokonała krytyki koncepcji liberalnych i komunitarystycznych. Rozdział V rozprawy ukazuje recepcję koncepcji demokracji agonistycznej. Zrekonstruowane zostają nie tylko próby definicji i typologii teorii agonistycznych, lecz także najważniejsze głosy krytyczne, jak też próby adaptacji agonizmu na potrzeby instytucji demokracji liberalnej. W zakończeniu pracy podjęta została próba nakreślenia perspektyw koncepcji demokracji agonistycznej, zarówno jako odrębnego nurtu normatywnej teorii politycznej, jak i jako myśli politycznej, oddziałującej na praktykę polityczną współczesnych państw demokratycznych.